
Wstęp

W czerwcu 2016 roku minęło 35 lat od czasu wykrycia i opisanego przez amerykańskie Centra Kontroli Chorób (Centers for Disease Control, CDC), pierwszych przypadków nieznanego choroby, którą później określono jako zakażenie ludzkim wirusem niedoboru odporności (ang. *human immunodeficiency virus*, HIV), prowadzące do AIDS – nabytego zespołu obniżenia odporności (ang. *acquired immunodeficiency syndrome*).

W pierwszym raporcie CDC przedstawiono przypadki rzadkiego zapalenia płuc i choroby nowotworowej u kilku zdrowych dotąd, młodych, homoseksualnych mężczyzn. Przebieg choroby był bardzo szybki i kończyła się ona śmiercią. Liczba nowych zachorowań wzrastała lawinowo i zaczęła obejmować również inne grupy socjodemograficzne, chociaż w świadomości społecznej zaczął się kształtować mylny i szkodliwy stereotyp na temat tego, że infekcja HIV dotyczy tylko tzw. grup wysokiego ryzyka, czyli homoseksualnych mężczyzn, prostytutki i narkomanów.

Stosunkowo szybko poznano mechanizm choroby – nabyte obniżenie odporności, opisano zespół zaburzeń, przypuszczalną zakaźną etiologię AIDS oraz drogi szerzenia się zakażenia. Natomiast kilka lat zajęło badaczom wyizolowanie HIV oraz opracowanie testów na jego wykrywanie. Kolejne badania, skoncentrowane na odkrywaniu budowy i funkcji wirusa, umożliwiły zrozumienie sposobów jego wnikania do organizmu, zasiedlania i rozmnażania oraz dały podstawy do rozwoju pierwszych metod leczenia osób zakażonych.

Epidemia HIV objęła miliony ludzi na całym świecie i – z uwagi na skalę zagrożenia (olbrzymie tempo rozprzestrzeniania się, wciąż bardzo groźny dla życia i zdrowia przebieg infekcji, różnorodność chorób i problemów społecznych z nią związanych, konieczność edukacji, działań prewencyjnych, kosztowność leczenia) – stała się wyzwaniem dla rządów i społeczeństw. Problematykę zakażenia HIV objęto badaniami o charakterze interdyscyplinarnym, łączącymi wiele perspektyw naukowych, w tym medyczną, psychologiczną i społeczną.

Do chwili obecnej nie opracowano metody leczenia, która całkowicie usuwałaby HIV z organizmu człowieka. Jednak wprowadzenie w roku 1996 wysoce aktywnej kombinowanej terapii antywirusowej (ang. *highly active antiretroviral therapy*, HAART) diametralnie zmieniło obraz infekcji. Znacząco wzrosła kontrola wirerii, nastąpiła ogromna poprawa funkcji immunologicznych organizmu, wydłużyło się życie nosicieli HIV, zmniejszyły wskaźniki śmiertelności z powodów związanych z zakażeniem. Dzięki HAART nieustannie rośnie liczba nosicieli HIV w podeszłym wieku, a średnia długość ich życia zbliża się do średniej w populacji ogólnej (Firląg-Burkacka, Siwak, Gizińska, Święcki, Cielniak, Horban, 2009; Gendelman, Grant, Everall, Fox, Gelbard i in., 2011).

Niestety, mimo postępu w leczeniu i opiece zdrowotnej, HIV wciąż stanowi zagrożenie dla życia i zdrowia osób zakażonych, przy czym problemy medyczne, psychologiczne i społeczne związane z epidemią nie zmniejszają się, lecz ewoluują (Smit, Brinkman, Geerlings, Smit, Thyagarajan i in., 2015). Zagadnieniom współczesnych problemów w infekcji HIV, stanowiącym ciągle wyzwanie dla specjalistów z różnych dziedzin nauki, została poświęcona niniejsza monografia.

Prezentowany tom powstał w ramach prac realizowanych w projekcie badawczym NCN pt.: *Wpływ starzenia się na funkcje poznawcze i chemosensoryczne mózgu w infekcji HIV* (praca powstała w ramach projektu badawczego NCN nr UMO-2012/06/M/HS6/00316 HARMONIA-3). Projekt ten był kolejnym efektem naszej wieloletniej współpracy badawczej nad neuropsychologicznymi konsekwencjami zakażenia HIV (por. Łojek, Bornstein, 2005).

Wkład w tworzenie monografii mają lekarze różnych specjalności, psychologowie, a także inżynierowie zajmujący się zastosowaniem metod neuroobrazowych w badaniach klinicznych. Z uwagi na zaangażowanie we wspomnianym wyżej projekcie NCN szczególnie licznie reprezentowane są teksty przygotowane przez pracowników Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego, Wojewódzkiego Szpitala Zakaźnego w Warszawie oraz Instytutu Fizjologii i Patologii Słuchu w Kajetanach. Dobór prezentowanych zagadnień z pewnością nie wyczerpuje licznych ważnych tematów, które należałoby omówić w związku ze współczesnym obrazem infekcji HIV i AIDS. Tematyka rozdziałów podyktowana była głównie problematyką realizowanego wspólnie projektu badawczego oraz specjalnościami, które reprezentują nasi Autorzy.

Monografia składa się z czterech części. Pierwsza z nich stanowi swoiste wprowadzenie do zagadnień infekcji HIV we współczesnym świecie – omawiane są w niej zmiany w obrazie epidemii, a także w samym przebiegu zakażenia HIV, jakie zachodzą głównie na skutek wprowadzenia nowoczesnego

leczenia. Kolejną część poświęcono diagnostyce neurologicznej oraz badaniom nad ośrodkowym układem nerwowym u osób zakażonych HIV. Hasło „współczesne wyzwania” w jej tytule odnosi się zarówno do kwestii poznawania specyfiki objawów klinicznych starzenia się mózgu pacjenta z HIV, jak i do problemu odkrywania złożonych relacji mózg – zachowanie w infekcji HIV z zastosowaniem nowoczesnych metod neuroobrazowych. Część trzecia monografii dotyczy funkcjonowania psychicznego osób zakażonych HIV i jego uwarunkowań medycznych, psychologicznych i społecznych. Zagadnienia te obejmują problemy emocjonalne, poznawcze i społeczne, z jakimi borykają się nosiciele HIV oraz czynniki ochronne, pomagające w zachowaniu równowagi i zdrowia psychicznego. Obok rozdziałów przeglądowych, ta część monografii zawiera także prace empiryczne prezentujące oryginalne wyniki badań nad osobami zakażonymi HIV bądź z koinfekcją HIV/HCV. Ostatnią część niniejszego tomu tworzą rozdziały objęte wspólnym tytułem: „Wybrane zagadnienia”. Koncentrują się one na charakterystyce funkcji węchowych i słuchowych osób zakażonych HIV, a także metabolicznych chorobach kości, wynikających po części z procesów starzenia się omawianej populacji.

Mamy nadzieję, że monografia zyska zainteresowanie wśród specjalistów wielu różnych dziedzin nauki, w bezpośredni lub pośredni sposób związanych z problematyką zakażenia HIV, a także wszystkich osób, których ta tematyka dotyczy. Liczymy, że udostępniając najnowszą wiedzę naukową o tej infekcji szerokiemu gronu potencjalnych odbiorców, przyczynimy się do poprawy i dalszego wydłużenia życia nosicieli HIV.

Emilia Łojek, Robert Bornstein

Bibliografia

- Firląg-Burkacka, E., Siwak, E., Gizińska, J., Świącki, P., Cielniak, I., Horban, A. (2009). Changes in the trends of the HIV/AIDS epidemic, based on surveillance data of Warsaw cohort. *HIV and AIDS Review*, 8, 12–15.
- Gendelman, H.E., Grant, I., Everall, I.P., Fox, H.S., Gelbard, H.A., Lipton, S.A., Swindells, S. (2011) (eds.). *The Neurology of AIDS*. Oxford: Oxford University Press.
- Łojek, E., Bornstein, R.A. (2005). The Stability of Neurocognitive Patterns in HIV+ Men: Classification Considerations. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology*, 27, 665–682.
- Smit, M., Brinkman, K., Geerlings, S., Smit, C., Thyagarajan, K., von Sighem, A., de Wolf, F., Hallett, B. (2015). Future challenges for clinical care of an ageing population infected with HIV: a modelling study. *The Lancet Infectious Diseases*, 15, 810–818.